

UO'K: 8.81-139

QISHLOQ XO'JALIGI ATAMALARINING LEKSIK XUSUSIYATLARI TADQIQI

Egamberdiyeva Dildora Usubjonovna

Andijon qishloq xo'jaligi va agrotexnologiyalar instituti

Xorijiy tillar kafedrasida assistenti

Annotatsiya: Ushbu maqolada qishloq xo'jaligi atamalarining lug'aviy xususiyatlari va xorijiy terminlarning o'ziga xos tizimi ochib berilgan. Qishloq xo'jaligi terminlari umumiy ilmiy va maxsus leksik birliklarni ajratib turadi. Ilmiy va texnik matnlarda lug'atning semantik xususiyatlari, tarkibiy va funktsional parametrlarini aks ettiruvchi ko'plab manbalar tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: qishloq xo'jaligi, tadqiqot, leksik birliklar, xorijiy til, atamalar, leksik xususiyatlar, turdosh manbalar, tizim, tilshunoslik.

STUDY OF LEXICAL FEATURES OF AGRICULTURAL TERMS

Egamberdiyeva Dildora Usubjonovna

Assistant of the Department of Foreign Languages

Andijan Institute of Agriculture and Agrotechnologies

Abstract. The article reveals the lexical features of agricultural terms and a unique system of foreign-language terms. In agricultural terms, general scientific and special lexical units are distinguished. In scientific and technical texts, many sources are analyzed, which present semantic features, structural and functional parameters of vocabulary.

Key words: agriculture, research, lexical units, foreign language, terms, lexical features, related sources, system, linguistics.

ИЗУЧЕНИЕ ЛЕКСИЧЕСКИХ ОСОБЕННОСТЕЙ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ТЕРМИНОВ

Эгамбердиева Дилдора Усубджоновна

Ассистент кафедры иностранных языков

Андижанский институт сельского хозяйства и агротехнологий

Аннотация. В статье раскрываются лексические особенности сельскохозяйственных терминов и уникальная система иноязычных терминов. В сельскохозяйственных терминах различают общенаучные и специальные лексические единицы. В научных и технических текстах

проанализировано множество источников, в которых представлены семантические особенности, структурно-функциональные параметры лексики.

Ключевые слова: сельское хозяйство, исследование, лексические единицы, иностранный язык, термины, лексические признаки, смежные источники, система, языкознание.

Bugungi kunda mamlakatimizda ilm-fan va ta'limga e'tibor har qachongidan ham yuqori darajada. Oliy ta'lim muassasalarida ilmiy kengashlar faoliyati yo'lga qo'yilgani bunga yaqqol misoldir. Jumladan, Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev -"Fan taraqqiyot poydevori. Na davlatning, na jamiyatning zamonaviy ilm-fan yutuqlariga, innovatsion g'oyalarga tayanmaydigan kelajagi yo'q. Faqat ilm-fan va ma'rifat orqali, intellektual salohiyat, yuksak bilimli kadrlar bilan biz O'zbekistonni taraqqiyotning yangi bosqichiga olib chiqa olamiz" [1]degan fikrlari fanning jamiyatimiz va mamlakatimiz hayotida naqadar muhim ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatadi.

Ushbu maqolada tilshunoslikdagi leksik birliklar, ularning xususiyatlari, leksik birliklarning semantikasi tahlil qilinadi. Leksik birliklarning konnotativ komponenti, matn leksikasi, ratsional baholash kabi tushunchalarning ta'rif va tavsiflari ham o'rganiladi.

O'zbek tilida agrar sohani bildiruvchi tushunchalarning lisoniy ifodasi turli shakliy-struktur, semantik, genetik, derivatsion xususiyatlarga ega bo'lib, alohida mazmuniy maydonni tashkil etadi. Bu mazmuniy maydon empirik nuqtai nazardan juda murakkab, nazariy asosda munosabatda bo'linsa, juda mustahkam va anchayin sodda kognitiv mohiyat va strukturaga egaligi bilan xarakterlanadi. Qiyoslanayotgan tilda ham bu xususiyat xos bo'lib, tadqiqotimiz mobaynida bunga amin bo'ldik.

Tilshunoslik sohasiga oid atama va terminologiya, atamashunoslik sohasida bir qancha tadqiqotlar olib borilgan bo'lsada, atamaning ta'rifi, ayniqsa, atamaning tarixiy ildizlari, shakllanishi, madaniy-tarixiy taraqqiyoti va rivojlanish bosqichlari,

tushunchasi. atama va unga bog‘liq muammolar, atamalarning milliy o‘ziga xosligi, shuningdek, ularning tarkibiy jihatlari kabi masalalarning kun tartibiga qo‘yilishi amalga oshirilgan ishlarga har tomonlama va xolis baho berish imkonini beradi [1].

Tadqiqot uchun material qishloq xo‘jaligi, agronomiya, genetika, botanika, o‘simlikchilik, tuproqshunoslik va boshqalarning turli mavzulariga oid qishloq xo‘jaligi matnlari va matn parchalari edi.

Ishning uslubiy asosi tilni ijtimoiy-madaniy va kognitiv hodisa sifatida talqin qilishning eng muhim tamoyillari hisoblanadi. Ilmiy ishning nazariy qoidalari til nazariyasi sohasidagi mahalliy va xorijiy olimlar, jumladan, Akhmanova O.S., Ismailov G.M., Madvaliyev A., E. Sapir, T. van Deyk, P. Serio, V. I. Karasik, V. G. Kostomarov, Yu. S. Stepanov, V. I. Txorik, V. A. Tatarinov, L. Yu. Buyanova, L. A. Novikov, E. S. Kubryakova va boshqalarning ilmiy qarashlariga tayangan holda yoritildi.

Qishloq xo‘jaligi nutqini o‘rganish agroterminologiya shakllanishining eng muhim nominativ-lingvistik birligi bo‘lgan agronomiya atamasining og‘zaki, kontseptual, mantiqiy va funksional xususiyatlarini aniqlashni o‘z ichiga oladi.

Har qanday terminologiya tizimi kabi agronomiya terminologiyasi ham quyidagi vazifalarni bajaradi:

- kognitiv;
- pragmatik;
- diagnostik.

Agronomiyaga oid atamalar uchun tegishli ixtisoslashgan bilim sohalaridan atamalarning kelib chiqish hodisasi muhim hisoblanib, tahlillar shuni ko‘rsatdiki, agronomiya soxasining terminologiya tizimi umumiy ilmiy, fanlararo, yuqori ixtisoslashgan va turli xil umumiy texnik atamalardan iborat.

Shu munosabat bilan agronomiya terminologiyasini qishloq xo‘jaligi (agronomiya) fani tilining bir sohasi sifatida talqin qilish mumkin bo‘lib,

atamalarning mantiqiy-kontseptual va semantik mazmuni butun bog‘lanishlar, munosabatlar, qonuniyatlar, jarayonlar, hodisalar va boshqalar tizimini aks ettiradi.

Agrotexnik atamalarni tahlil qilishga keng yondashishni tabiiyki, bir emas, balki bir nechta tushunchalar bilan bog‘liq bo‘lgan va bir-biri bilan o‘zaro bog‘liq bo‘lgan agronomiya atamasini kengroq tushunishni taqozo etadi.

Shuni alohida ta'kidlash kerakki, qishloq xo'jaligiga oid adabiyotlar ilmiy uslubning tizimli hodisasi sifatida agronomiyaning fan sifatidagi predmeti, uning o'ziga xosligi, shuningdek, ilmiy fikrlash bilan belgilanadi.

Agrotexnika nutqining o'ziga xos xususiyati shundaki, u juda keng doiradagi maxsus lug'atga ega. Umuman olganda, agronomiyani fan sifatida tashkil etuvchi ilmiy bilimlar soni 25-30 ga yaqin (o‘simlikshunoslik, o‘simliklarni himoya qilish, botanika, genetika, seleksiya, sabzavotchilik, mevachilik, kimyo, fizika, agronomiya, biokimyo, o‘simliklar fiziologiyasi, ekologiyasi, mikrobiologiyasi, tuproqshunoslik, qishloq xo‘jaligi aviatsiyasi, agrofizika va boshqalar).

O‘zbek tilshunosligida leksemalar hosil qilishning keng tarqalgan yo‘llaridan biri affikslar orqali so‘z yasashdir. Bu usulning terminlar yasash ko‘lami keying davrda yanada kengaydi. Terminologik tizimga mansub terminlarning ayni shu usul bilan foydalanilayotgani shundan dalolat beradi.

Shu bilan birga agro terminologiyada soda tub terminlar asosida yuzlab yasama terminlar yasalganini ko‘rish mumkin.

O‘zbek tilida faol qo‘shimchalardan biri bo‘lgan *-chi* affiksi shaxs nomlarini yasab keladi. U qishloq xo‘jaligining birir sohasida ish olib boruvchi shaxs ma’nosidagi ko‘plab terminlarni yasab kelish uchun xizmat qiladi: *pillachi*, *uzumchi* kabi.

-korlik affiksi orqali: pillakorlik.

-chilik murakkab affiksi orqali: polizchilik.

-lash affiksi orqali: payvandlash.

-cha affiksi: qalamcha.

-shunos affiksi orqali: urug‘shunos.

Tahlil ko'rsatganidek, zamonaviy ilmiy paradigmada terminlarni o'rganish dunyoning madaniy va lingvistik manzarasidagi ahamiyati va o'rnini hisobga olgan holda amalga oshiriladi.

Agronomiya fani mavjudlikning namoyon bo'lishining asosiy sohalaridan biri bo'lib, odamlar uchun maksimal ahamiyatga ega, ularning hayotidagi muhim toifalar, tushunchalar va tushunchalarni birlashtiradi. Shunga qaramay, agronomiya leksik birliklarining kontseptual-terminologik, pragmatik, kontseptual va sotsiolingvistik xususiyatlari haligacha tizimli o'rganilmagan.

Maqolada qishloq xo'jaligi sohasida olib borilayotgan islohotlar, agrar terminologiyani maxsus tizim sifatida o'rganish va sohaga doir lisoniy ifodalarning kengayishi kuzatilgan.

List of literature used:

1. Anderson O.V. Linguocultural and scientific-mental features of the language of advertising: Abstract of Dis. . Cand. Philological Sciences. Krasnodar, 2006.
2. Apresyan Yu.D. Selected Works. Volume I. Lexical Semantics. Moscow, 1995.
3. Gak V.G. Systematicity in vocabulary and typology of lexical meanings//Actual problems of lexicology. Novosibirsk, 1971. Pp. 4-12.
4. Akmanova O.S. Dictionary of linguistic terms. Moscow: Sov. encyclopedia, 1966.
5. Babaeva E.V. Internal form of the word and conceptual approach to language//Language personality: sociolinguistic and emotive aspects. Volgograd; Saratov, 1998. Pp. 126-134.
6. Babushkin A.P. Types of concepts in the lexical-phraseological semantics of language. Voronezh, 1996.
7. Volkova I. N. Modeling of definitions in terminological standards//Modern problems of Russian terminology. Moscow, 1986.

8. Volodina M.N. Cognitive informational nature of the term (based on the terminology of the mass media). Moscow, 2000.
9. Qishloq xo'jaligiga oid atamalarning izohli lug'ati- Toshkent: "O'zbekiston", 2023 - B, 556.